

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Dialecticæ

Dieterich, Conrad

Giessæ Hessorum, 1611

Caput XV. Opposita sunt argume[n]ta dissentanea, quę ratione & re
dissentiant.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56580](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56580)

Sex: a quivocatio, amphibolia, compositio & divisio, figura dictionis, accentus, &c.]

Hæc de Diversis: sequuntur Opposita Disparata.

CAPUT XV.

1. **O**pposita sunt argumēta dissente-
nea, quæ ratione & re dissentiunt.

Ratione & re dissentiunt, *qua non tantum subjecto, sed & natura & essentiâ realiter differunt, ita ut per naturam separata sint, easdem formas non habeant, nec unquam in uno sint, nec per naturam inesse possint, sed simul posita se mutuovertant, ut canis, asinus: albus, niger: pauper, dives.*

[Quidam re dissentire idem dicunt esse, quod subjecto dissentire. At Logicus per Rem intelligit unumquodq; per se consideratum, sive substantia sit, sive accidens: ita re differt calor à frigore. Itaq; quæ re distincta, non etiam distincta essentiis, & qua subjecto differunt, non statim re differunt. Aliter enim vocabulum Res accipitur in Physicis: aliter in Logicis; ubi & id Res est, quod non essentia, nec subjectum, sed aliud quid est. Ita in Theologia persona Trinitatis differunt Res seu Realiter, & tamen non natura & essentiâ.] Illorum sunt hi Generales CANONES.

Opposita non possunt 1. attribui eidem, *(de uno numero eodemq; subjecto predicari)* 2. secundum idem *(secundum easdem partes)* 3. ad idem *(ad eandem subjecti partem, ejusdem respectu, relatione, ratione, & eodem modo)* & 4. eodem tempore *(non diverse.)*

Itaq; **O**mnne oppositum tunc verè oppositum est, cum aliud atque aliud est, non differente tempore, ratione, & respectu. *(ubi enim hæc, vel quedam ex his, variant, non verè opposita, sed diversa sunt.)* Diversus namq; respectus tollit omnem oppositionem.

[Non ergo sunt opposita 1. Plato est Philosophus: Non est Philosophus. Quia Philosophum esse, & non esse, dicuntur de eodem; sed diverso subjecto. Non 2. Erat est albus dentes. Ergo non est niger. Oppositio enim fit per dum diversas partes. Non 3. Christiani sunt liberi. Christiani non sunt liberi. Fit enim diverso respectu; Liberi spiritualiter à peccato & damnatione: non liberi sunt sic & civiliter. Dormiens videt vigilans. Ergo dormiens videt. Est enim diversus respectus, videt vigilans actus, dormiens videt potentia. Non 4. Pompejus est victor. Dum enim tempore utrumque fuit. Homo est corruptibilis, & incorruptibilis. Corruptibilis est in hac vita; incorruptibilis post resurrectionem. Huc pertinet & hac regula: Distin-
N tempora, & conciliabis scripturas (specietenus non pugnant.) Ita Christus Apostolis dicit, In viam gentium abieritis, Matth. 10. id enim fieri debebat ante resurrectionem Christi. At idem illis dicit: Ite in universum terrarum, &c. Marc. 16. Hoc enim fieri debebat post resurrectionem.]

II. Oppositorum affirmato seu attributo uno, negantur & removentur reliqua. (Quia non possunt simul eidem attribui) ur: Ludovicus Landgravius est Georgii pater. E. non est eius filius. Appius est cecus. Ergo non habet visum. Bucephalus est equus. E. non est lapis, trux, servus, &c. At non contra

Oppositorum uno negato & remoto, affirmantur & attribuuntur reliqua. (Quia potest esse medium, velut in disparatis, & in adiacentibus mediatis.) Non ergo V.C. Non est asinus. E. non est equus. Potest enim esse cervus, leo, anser, ursus, &c. Hic color non est viridis. Ergo est niger. Potest enim esse caeruleus, flavus, aut alius.

[Duo hic observa. 1. Valere reciprocationem in contrariis intermediis. Itemque, Si ipsa extrema inter se solent comparari.]

antur: ut, *Albus est. Ergo non niger. Non est niger. Ergo albus. Est pax. Ergo non bellum. Non est bellum. Ergo pax. Non videt. Ergo est cæcus. Est cæcus. Ergo non videt.* 2. Interdum etiam in contrariis mediatis, sed contingenter, seu in determinativè, ut loquuntur Scholastici.

III. Omnis oppositio fieri debet juxta differentiam specificam (formam, essentiam propriam, adjuncta propria seu essentialia) non juxta genus aut communia accidentia. ut, *Non V.C. Dialectica est ars. E. Grammatica non est ars.* (oppositio enim fit secundum genus.) *Pater est robustus. E. filius non est robustus.* (oppositio enim fit secundum cõmunia accidentia.)

[De oppositis hic in genere observa 1. In oppositione proprie esse aliud atq; aliud, non alterum atq; alterum. Alienitatem, non alteritatem seu diversitatem. II. Oppositionem esse fundamentum distinctionis Realis. Realiter autem differre tum qua subjecto differant, tum subjecta ipsa, & qua in eodem subjecto oppositè habent. III. Sicut idem dicitur triplex. I. Idem genere, quod dicitur de iis, quæ sunt sub eodem genere, ut homo & bestia sub animali. II. Idem specie, de iis quæ habent eandem speciem; sic Petrus & Paulus sunt idem, quia uterq; est homo. III. Idem numero de iis quæ habent idem nomen eandemq; definitionem. Ita quanquam tot sint reales differentia, quot oppositorum species, excellit tamen vulgaris differentia distinctio in differentia, genere, specie, numero seu individualis. Genere differunt, quæ sunt vel genera diversa, vel sub generibus oppositis, ut, veritas est virtus. Mendacium est vitium. Specie, quæ sub speciebus oppositis, vel ipsæ species sunt opposita, ut, equus est sub bestia. Romani sunt homines. Numero differunt; quæ singularitate individuali distant, seu individua ejusdem speciei, ut Plato, Aristoteles. Sic dicta, quia dum numerantur non sunt unum, sed duo.]

ELENCHUS

Oppositorum in genere committitur, quando diversa

versa pro oppositis sumuntur; & contra. ut, *Ita*
 una vel plures ex proprietatibus oppositorum viol
 tur aut omittuntur: sic argumentantur Turca: *C*
istianorum Deus est passus, crucifixus, mortuus & sepulchrum
Ergo non est omnipotens, vivus & verus Deus.

[*Est Elenchus oppositorum.* I. oppositio non fit sec
 dum idem. *quia passio facta est non in divinitate, sed in*
ne. II. non ad idem, & eodem respectu: *quia passio*
 NB. *mors non respexit extremam deletionem, sed humanam*
redemptionem. III. Non eodem tempore: *Nam mors*
est Christus ante 1500. annos, à tertio die resurrexit,
scendit in coelum, vivit & regnat in aeternum, nec am
moritur. Vid. Buscher. l. 2. elench. sophist. c. 6.]

II. Cum uno oppositorum affirmato, affirm
 & alterum. ut, *Gratia Dei salvamur.* Ergo non debet
 eludi bona opera.

[*Contrarium concludi debebat.* Ergo non ex operibus
 loquin gratia non esset gratia, Rom. 11.]

III. Cum uno negato, alterum concluditur
 affirmatur. Ita argumentatur Charinus apud Terent.
lomena non datur Pamphilo. Ergo mihi dabitur. Quasi
 non potuisset dari alteri!

IV. Cum oppositio fit secundum genus com
 ne & accidentia. ut, *Homo est animal.* Ergo equus
animal. *Virginitas est bona.* Ergo conjugium non est bonum

2. Opposita verò sunt duplicia, *D*
 parata & Contraria.

3. Disparata sunt argumenta oppo
 sita, quorum unum multis pariter o
 ponitur.

Pariter opponi est, nulla certa dissensionis lege
 poni (quod fit in adversis, relatis, contradicentibus
 privantibus) sed promiscuè opponi & dissentire, *C*
 pari affectione & relatione, simul, ita ut nec magis
 minus uni oppositum sit, quàm ceteris (quantum
 dem ad rationem disparationis attinet.) Sic; *H*
 non

non tantum opponitur leo, sed & lapis, stella, cœlum & bestia alia eadem disparitatis ratione. Nam quæ est ratio disensionis inter hominem & leonem, ea etiam est inter hominem & leporem, stellam, lapidem, cœlum, &c.

[Sicut Ramus primus est auctor diversorum: ita Rod. Agricola inventor est disparatorum. Dicuntur autem quasi disseparata, quia in unam eandemq; rem confundi non possunt. Hinc Plauto disparare significat plura ita sibi opponere, ut suis cuique locus relinquatur. Agricola ea nominat differentia, quæ vox tamen latior est, omnibusq; dissentaneis competit. Aristoteles aliquando vocat disparata, quæ alii contradictoria vocant, ut sapere, non sapere, quæ ab aliqua re per oppositionem negationis separantur. Philippus pugnantium loco disparata subjungit, eademq; definit, quod sint duæ diversæ species, quæ in unam rem confundi non possint. Alii inter contraria Mediata & immediata distinguunt. Verum Mediata nil aliud sunt quàm disparata inter se, & ad extrema sua relata. Ut viride, cineraceum, rubrum, sunt mediata inter album & nigrum: & singula extremis, & inter se disparata sunt. Vbi tamen nota: Hic medium non intelligi per comparationem, quod cum utroque extremo quandam habet convenientiam & analogiam, quale est aër inter ignem & terram: neque medium per negationem, quale est lapis inter lignum & ferrum: Sed medium per participationem, quod extremis componitur, & cum eis aliquam habet convenientiam.]

Exempla inventionis promiscua.

Disparata.	Disparata.
Homo	Dea, liber, arbor, ferrum, lapis, &c.
Flavum	Rubrum, cœruleum, viride, cineraceum, album, &c.
Domus mercatus	Domus precatationis.
Rus	forum.
Casus	oleum, butyrum, caro, piscis, &c.

Hinc axiomata conficiuntur è disparatis negata: Homo non est Dea, liber, arbor, ferrum, &c. Flavum non est rubrum, cœruleum, viride, &c. Domus precatationis, non est domus

domus mercatus. Rus non est forum. Casseus non est olivum
butyrum, caro, piscus, &c.

Iisdem Questiones etiam dubiæ (sed negatè
tùm) disputantur. Thema: Dido non est Dea. Quia
homo. Venus non est homo, Quia est Dea. Mel non
rubrum neq; cœruleum. Quia est flavum. Templum
est domus mercatus. Quia est domus precatonis. Petrus
est ruri. Quia est in foro.

Alia exempla 1. Pet. 1. 18. Non caducis rebus aurum
argento redempti estis, sed pretioso sanguine Christi, tanquam
agni immaculati. Joh. 1. 21. Ego non sum Christus, nec
non Propheta (iste magnus, Deut. 28.) 1. Cor. 12. 15. Petrus
est manus, auris non est oculus. & v. 28. Deus quosdam
ecclesia posuit Apostolos, Prophetas, Doctores, virtutes, gratias
sanationum, &c. Rom. 9. Non est volentis, neque currentis
sed Dei miserentis. Ministri verbi non sunt caupones, neque
triatores & Domini gregis, quia sunt episcopi Ecclesia &
pastores gregis, 1. Pet. 5. 2. Cor. 4. Sic muliercula ad Christum
inquit, Johan. 4. 9. Quomodo tu, cum sis Iudæus, petis
poscisci à me, quia mulier sum Samaritana? Virtus est
potentia, quia non est potentia neq; affectus. Christus non assumpsit
formam angelorum, quia assumpsit formam hominis, Hic
Disparatorum sunt hi CANONES.

I. Posita una specie, removentur omnia
disparata. seu;

Posito vel affirmato disparatorum uno, removentur
vel negantur reliqua omnia. Ita

Ab unius disparati affirmatione, ad negationem
reliquorum, valet consequentia. Plato est homo. Ergo non est
asinus, non leo, non arbor.

Negato seu sublato disparatorum uno, necesse est affirmari
seu poni unum ex reliquis. ut, N. V. C. Non est asinus. Ergo est homo. Est
est leo. Ergo est lapis. Hic color non est vitæ.

Ergo est cœruleus. Potest enim esse alius color.

[Interdum valet. Sed non perse, verum econtingenter & ex accidenti. Ratio alioquin, cur negato uno disparatorum, non necessario inferatur alterum, hæc est. Quia in disparatu non solum sunt duo, sed medium, sed tertium, sed plura. Hic enim unum multis pariter opponitur. Alii sic explicant, disparatorum uno negato affirmatur alterum, id est, aliud, non quodlibet. Vt, illud non est viride. Ergo vel cineraceum, vel cœruleum, vel album, &c.]

II. Disparatum de disparato regulariter affirmatè prædicari non potest. Itaq;

III. Quotiescunq; disparata eidem subiecto tribuuntur: seu quoties disparatum de disparato prædicatur affirmatè, necesse est alterum propriè accipi, alterum tropicè. ut, *Herodes est homo: & Herodes est vulpes.*

NB.

Hic homo & vulpes disparata sunt. Quia igitur de eodem subiecto (Herode) affirmatè prædicantur, alterum hoc, nempe posterius accipi Metaphoricè & per vulpem intelligi ingenium vulpinum ac calliditatem necesse est. Ab his regulis

EXCIPE

Prædicationes inusitatas de Filio Dei, quales sunt: *Homo est Deus, & Deus est homo.*

Hæc enim propter rem mirabiliter singularem, & singulariter mirabilem, nempe per unionem personalem duarum naturarum in unâ eademq; personâ τὸ λόγῳ, & per modum Communicationis idiomatum, quâ unius nature propria tribuuntur alteri in concreto (ut loquitur Philippus de disparatis) vera sunt. Dicuntur autem inusitata, quia similes in rerum naturâ non extant, in quibus due perfecta nature unam personam constituent. De quibus plura Theologi.

ELENCHUS

Disparatorum committitur I. Cùm separantur ea, quæ tamen disparata non sunt. ut, *Auditorium hoc est locus lectionum. Ergo non disputationum. Paulus fuit persecutor Ecclesia. Ergo non fuit sanctus.*

II. Cùm

II. Cùm ex unius (vel plurium) negatione, alterius cuiusvis affirmatio definitè infertur. ut, *Hoc animal est equus. Ergo est Camelus.* Quid si lepus vel asinus? *Est cerevisia, nec mustum, nec mulsæ, nec aqua.* Ergo vinum? Quid si lora, vel succus alius? *Ossa qua Colonia in triumphum Regum conduntur, non sunt Petri, Pauli, Martini, &c. aut alterius sancti.* Ergo sunt trium Regum Magorum Orientis. Quid si trium rusticorum Phallicorum?

III. Cùm disparata insufficienter enumerantur, ut, *Magister non desinit in ur, us, vel um.* Ergo non est secundum declinationis. Habet enim plures terminationes.

IV. Cùm disparata confunduntur, ut, *cùm cetero fit Dialectica, Rhetorica, Grammatica.*

Hæc & de Disparatis: sequuntur Contraria, & specie Relata.

CAPUT XVI.

I. **C**ontraria sunt argumenta opposita, quorum unum uni tantum opponitur.

[Contraria ab aliis vocantur opposita, vel contraria, & pugnantia: Sed minus proprie, similiter Aristoteles laxè nimis accipit vocabulum, ut carnis oppositionis non conveniat, itemque perfectè contrariis. Propriissime contraria tantum dicuntur ea, quorum unum uni opponitur. Quæ sunt Relata, Adversa, Contradictoria & Privantia: Privantia vero dicuntur Relativè opposita; Contrariè (adversè) opposita: privativè opposita, Contradictoria. Vbi tamen non Interdum in contrariis uni plura opponi; ut videns non videns & cæcus: pater multis liberis, præceptor multis discipulis: Sed tamen in his I. oppositio non est ejusdem generis, vel non sunt eadem contrariorum species, sed diversa. Videns enim & non videns opponuntur contradictoriè, videns & cæcus privativè. II. multa illa, que uni opponuntur, opponuntur pro uno. Sic liberi & discipuli non considerantur ut unum]